

Eugenia Bernadeta Malewska (1935–2015)

Eugenia Malewska urodziła się w Trzebiełtuchu koło Chełmna 25 stycznia 1935 r. w domu Józefa Podrańskiego i Anieli Malewskiej. Rodzice pochodzili z Warmii, ojciec z Woryt, a matka z Gietrzwałdu. Jednak po przegranej plebiscycie w Prusach Wschodnich w 1920 r. udali się do Polski. Tam wpajali swoim dzieciom zasady patriotyzmu, pracowitości i odpowiedzialności, nie zapominając o tradycjach wychowawczych rodziny warmińskiej. Szczęśliwe dzieciństwo Eugenii Malewskiej przerwał wybuch II wojny światowej. Ona wraz z czworgiem rodzeństwa i matką zostali osadzeni w obozie hitlerowskim w Potulicach, zaś ojca jak większość mężczyzn zabrano do obozu koncentracyjnego w Stutthofie¹. Do przesiedleńczego obozu *Potulitz*, a później *Lebrechtsdorf* (Potulice) do listopada 1940 r. kierowano polskie rodziny wysiedlone z Pomorza. Z chwilą zmiany charakteru obozu z przesiedleńczego na obóz pracy, do pracy zmuszano również dzieci. Nawet dla dzieci w wieku od 6 do 12 lat stworzono specjalne komando pracy nadzorowane przez funkcjonariusza SS. W styczniu 1942 r., po przemianowaniu obozu pracy na obóz karny, wprowadzono też regulamin obozu, w którym m.in. pozwalano rozmawiać z bliskimi tylko w niedzielę od 8.00 do 12.00. Ze względu na dużą liczbę internowanych dzieci w latach 1943–1944 obóz określano Ostjugendbewahrlager i pełnił on funkcję obozu dla dzieci i młodocianych².

Po zakończeniu działań wojennych, Eugenia jako dziesięcioletnie, wolne od nieludzkiej krzywdy dziecko, podjęła naukę w szkole powszechnej w Chełmnie. Następnie uczyła się w liceum ogólnokształcącym szkoły jedenastoletniej stopnia podstawowego

¹ Archiwum UWM, Zespół: Akta osobowe AR – 1463/12, Eugenia Bernadeta Malewska, Życiorys z dnia 30.04.1976, k. 6.

² T. Samselski (red.), *Żywi i martwi o hitlerowskim obozie Potulice 1941–1945*, Bydgoszcz 1997; W. Jastrzębski, *Hitlerowskie wysiedlenia z ziem polskich wcielonych do Rzeszy 1939–1945*, Poznań 1968.

i licealnego w Chełmnie, które ukończyła w 1953 r. W kolejnym roku wyjechała do Olsztyna, gdzie na Wydziale Zootechnicznym Wyższej Szkoły Rolniczej w Olsztynie/Kortowie rozpoczęła studia. W 1958 r. z dyplomem inżyniera udała się do Torunia, a potem Kielc i Tarnowa w celu odbycia obowiązkowego rocznego stażu pracy w Przedsiębiorstwie Jajczarsko-Drobiarskim. Rok 1959 był ważnym w Jej życiu zawodowym. Wtedy to podjęła pracę w charakterze nauczyciela przedmiotów zawodowych w szkołach przysposobienia rolniczego w województwie szczecińskim. Na tym terenie pełniła też funkcję instruktora powiatowego ośrodka metodycznego³. Z początkiem lat 60. XX w. rozpoczęła studia pedagogiczne na Wydziale Filozoficzno-Historycznym poznańskiego uniwersytetu. Studia magisterskie w Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu ukończyła w 1966 r. na podstawie pracy magisterskiej pt. „Funkcje edukacyjne szkół zawodowych w środowisku”. Promotorem był prof. dr hab. A. Harwas. W czerwcu 1966 r. mgr Eugenia Malewska, na skutek przeniesienia męża Tomasza Malewskiego do pracy w Olsztynie, zwróciła się z prośbą do Kuratorium Okręgu Szkolnego w Olsztynie o skierowanie Jej do pracy w szkolnictwie w Olsztynie. W Olsztynie swoją pierwszą pracę zawodową rozpoczęła w sierpniu od funkcji bibliotekarza w bibliotece Studium Nauczycielskiego w Olsztynie, a w grudniu otrzymała zatrudnienie na stanowisku starszego asystenta w Zakładzie Pedagogiki w Wyższej Szkole Rolniczej w Olsztynie. W 1971 r. otrzymała stopień doktora nauk rolniczych w zakresie pedagogiki rolniczej w wyniku obrony dysertacji doktorskiej pt. „Czynniki kształtujące efektywność studiów na pierwszym roku wyższych uczelni rolniczych (na przykładzie badań przeprowadzonych w Wyższej Szkole Rolniczej w Olsztynie)” na Wydziale Ekonomiczno-Rolniczym w Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie. Rozprawa doktorska została przygotowana pod kierunkiem prof. dra. hab. T. Wieczorka. W 1975 r. dr Eugenia Malewska objęła kierownictwo nowo utworzonego Zakładu Pedagogiki w Instytucie Oświaty Rolniczej ART w Olsztynie. Oprócz pracy zawodowej, obowiązków kierowniczych, prowadziła badania z zakresu efektywności studiów zawodowych, kształcenia i wychowania w szkole wyższej oraz przydatności zawodowej absolwentów, które stały się podstawą do osiągnięcia kolejnego stopnia awansu naukowego. W 1980 r. uzyskała stopień doktora habilitowanego nauk rolniczych w zakresie pedagogiki rolniczej na ART w Olsztynie. Jej praca habilitacyjna nosiła tytuł: „Działalność zawodowa i społeczna absolwentów”. W 1983 r. doc. dr hab. Eugenia Malewska została powołana na stanowisko kierownika Zakładu Dydaktyki Szkoły Wyższej ART w Olsztynie oraz zastępcy dyrektora ds. dydaktyczno-wychowawczych Instytutu Oświaty Rolniczej. Dwa lata później, po nagłej śmierci dyrektora doc. dr hab. Zdzisława Czyży, E. Malewska została dyrektorem Instytutu Oświaty Rolniczej ART w Olsztynie⁴. W roku akademickim 1986/87 podjęła dodatkowe zatrudnienie w Zakładzie Pedagogiki Wczesnoszkolnej w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Olsztynie. W 1995 r. nastąpiło przekształcenie Instytutu Oświaty Rolniczej

³ Archiwum UWM, Zespół: Akta osobowe AR – 1463/12, Eugenia Bernadeta Malewska, Życiorys z dnia 05.08.1966, k. 12.

⁴ A. Kicowska, *Historia „kortowskiej” pedagogiki*, w: *Dzielność i troska. Studia zadedykowane Profesor Eugenii Malewskiej*, Olsztyn 2005, s. 41.

w Instytut Pedagogiki. Obowiązki dyrektora Instytutu Pedagogiki powierzono prof. dr hab. E. Malewskiej. Tytuł naukowy profesora E. Malewska uzyskała w 1992 r. W październiku 1995 r. E. Malewska została też dyrektorem Instytutu Pedagogiki w Olsztynie przy Wyższej Szkole Pedagogicznej TWP w Warszawie⁵.

Z inicjatywy dyrektor Instytutu Pedagogiki w ART w Olsztynie w roku akademickim 1997/98 utworzono studia licencjackie o kierunku pedagogika w zakresie dwóch specjalności: edukacja administracyjno-menedżerska i praca socjalna. Wybierając właśnie ten kierunek studiów, było mi dane poznać Panią Profesor, dyrektora Instytutu Nauk o Wychowaniu w latach 1998–2004.

W strukturze uniwersyteckiej prof. E. Malewska brała udział w przygotowaniach, organizacji i podsumowaniach IV Ogólnopolskiego Zjazdu Pedagogicznego w Olsztynie w 2001 r. (20–22 września)⁶. Zjazd kontynuował tradycje ogólnopolskich spotkań pedagogów zainicjowanych w 1993 r. podczas I Zjazdu w Rembertowie pod Warszawą i był największym i najliczniejszym Zjazdem w dziejach Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego *któremu [E.M] poświęciła ogromne serce i wysiłek wraz ze swoimi współpracownikami z Instytutu Nauk o Wychowaniu Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego [...] Zjazd należał niewątpliwie do znaczących, gdyż 1200 uczestników z całego kraju obradowało przez trzy dni w dwudziestu sekcjach problemowych, w tym po raz pierwszy pojawiła się potrzeba powołania odrębnej grupy problemowej, w której naukowcy podnieśli problemy wychowania religijnego w społeczeństwach pluralistycznych*⁷.

Na początku 2005 r. Prof. Malewska na Wydziale Nauk Społecznych i Sztuki UWM w Olsztynie obchodziła jubileusz 70-lecia urodzin. Z tej okazji ukazała się publikacja pt. *Dzielność i troska. Studia zadedykowane Profesor Eugenii Malewskiej*.

Profesor E. Malewska po przejściu na emeryturę w 2006 r. nie zrezygnowała całkowicie z pracy dydaktycznej i naukowej. Pracowała w szkolnictwie niepublicznym, a ostatnio na Wydziale Pedagogicznym w Olsztyńskiej Szkole Wyższej im. Józefa Rusieckiego w Olsztynie.

W dorobku naukowo-badawczym E. Malewskiej, obejmującym około 200 publikacji znajdują się prace poświęcone problematyce oświaty rolniczej, zagadnienia dotyczące kulturotwórczej funkcji uczelni wyższych, postaw studentów wobec zawodu oraz przydatności społecznej i zawodowej absolwentów, wątki pedeutologiczne nad kształceniem i doskonaleniem zawodowym nauczycieli szkół średnich, ale też opracowania z zakresu historii wychowania⁸.

⁵ E. Malewska, *Fenomen działalności Wyższej Szkoły Informatyki i Ekonomii w Olsztynie*, w: *13 lat WSiE, Refleksje, wspomnienia, przyczynki*, red. T. Malec, Olsztyn 2010.

⁶ A. Kicowska, *IV Ogólnopolski Zjazd Pedagogiczny*, „Przegląd Historyczno-Oświatowy” 2002, nr 1–2, s. 223–225.

⁷ B. Śliwowski, *Zmarła profesor pedagogiki Eugenia Malewska*, <http://sliwowski-pedagog.blogspot.com/2015/01/zmara-profesor-pedagogiki-eugenia.html> [05.02.2015].

⁸ E. Borkowska (oprac.), *Bibliografia publikacji prof. zw. dr hab. Eugenii Malewskiej za lata 1969–2004*, w: *Dzielność i troska. Studia zadedykowane Profesor Eugenii Malewskiej*, Olsztyn 2005, s. 19–30.

Dorobek naukowy Prof. Eugenii Malewskiej, w którym nawiązywała do historii oświaty i wychowania, obejmuje pozycje, na które składają się prace monograficzne, rozprawy i artykuły, recenzje, skrypty⁹.

W kręgu zainteresowań historyczno-pedagogicznych E. Malewskiej, znalazła się problematyka historii oświaty rolniczej, zagadnienia kształcenia nauczycieli i ich aktywności w związkowym ruchu nauczycielskim. Zainteresowała się też dziejami wychowania do pracy na roli. Ważne miejsce w Jej dorobku naukowym stanowią opracowania o charakterze regionalnym, dotyczące głównie historii praktyki edukacyjnej w regionie Warmii i Mazur, gdyż jak sama podkreślała: *Niewiele ziem w Polsce posiada przeszłość równie bogatą, dramatyczną i wymowną, jak Warmia i Mazury. Warto nie tylko poznać tę ziemię, ale i inspirować jej rozwój poprzez edukację, aby zwiększyć jej znaczenie w kraju i na świecie*¹⁰.

Wśród prac monograficznych z historii wychowania wyróżnia się publikacja wydana w Olsztynie w 1993 r. we współpracy z Edwardem Kołowskim pt. *Wychowanie do pracy na roli w rozwoju dziejowym*. Autorzy przedstawili w niej genezę i rozwój edukacji rolniczej do XVIII w.

Od chwili podjęcia pracy zawodowej w szkole średniej E. Malewska związała się z nauczycielskim ruchem związkowym. W Kortowie też wstąpiła do ZNP i była jego członkiem aż do 2006 r. W latach 1974–1979 pełniła funkcję wiceprezesa Rady Zakładowej ZNP ART w Olsztynie. Jej aktywność w ruchu związkowym zaowocowała monografią poświęconą 45-leciu działalności ZNP w środowisku akademickim w Kortowie. (*Zarys dziejów Związku Nauczycielstwa Polskiego Akademii Rolniczo-Technicznej w Olsztynie (1950–1995)*), Olsztyn 1995, ss. 74). W pracy tej zwróciła uwagę za rys historyczny ZNP w Olsztynie i jego rolę, jaką odegrało w procesie stabilizacji i integracji uczelni. Opracowanie oparła na cennym materiale źródłowym, jakim okazały się nie tylko źródła archiwalne uczelni, ale też liczne prywatne dokumenty prezesów i członków ZNP. Na maszynopis, jedyne do tej pory opracowanie akademickiego ruchu związkowe-

⁹ M.in. opublikowała następujące pozycje: E. Malewska, A. Kicowska, *Historia wychowania i oświaty rolniczej*, w: *Z badań nad problematyką oświaty rolniczej*, Olsztyn 1989; E. Malewska, *Docent dr hab. Zdzisław Czyż (1929–1985)*, „Biuletyn Nauk ART” 1989, nr 1; E. Malewska, *Dorobek naukowy i badawczy Instytutu Oświaty Rolniczej ART w Olsztynie*, w: *Problemy dydaktyki i wychowania w Akademii Rolniczej w Poznaniu. 40 lat Katedry Pedagogiki Rolniczej w służbie oświaty rolniczej*, Poznań 1987; eadem, *Historia oświaty rolniczej*, w: *Zagadnienia wychowania i oświaty rolniczej*, red. E. Malewska, W. Najmowicz, cz. 2, Olsztyn 1978; eadem, *Instytut Nauk o Wychowaniu Akademii Rolniczo-Technicznej w Olsztynie*, „Edukacja Studia Badań Innowacje” 1999, nr 2; E. Malewska, A. Kicowska, Z. Czyż, *Poradnik do ćwiczeń z przedmiotu historia wychowania i oświaty rolniczej*, Olsztyn 1990; E. Malewska, A. Lewczuk, *Działalność Instytutu Oświaty Rolniczej Akademii Rolniczo-Technicznej w Olsztynie*, w: *Wychowanie do pracy w rolnictwie*. VI Międzynarodowe Kolokwium Pedagogiki Rolniczej, Olsztyn 1986, cz. 1; E. Malewska, W. Najmowicz, Z. Czyż, *Zagadnienia teorii wychowania i oświaty rolniczej*, Olsztyn 1978; E. Malewska, W. Najmowicz, *XX lat Instytutu Oświaty Rolniczej w Olsztynie*, „Studia – Materiały – Informacje” 1988; E. Malewska, Rec: A. Kicowska, *Średnie szkolnictwo rolnicze na Warmii i Mazurach w latach 1947–1975*, Olsztyn 1986, „Komunikaty Mazursko-Warmińskie” 1987, nr 1.

¹⁰ E. Malewska, *Fenomen działalności Wyższej Szkoły Informatyki i Ekonomii w Olsztynie*, w: *13 lat WSiE, Refleksje, wspomnienia, przyczynki*, red. T. Malec, Olsztyn 2010.

go nauczycieli w Olsztynie, natrafiłam podczas kwerendy w zbiorach archiwalnych ZNP UWM w Olsztynie¹¹.

W Jej dorobku poświęconym oświacie i szkolnictwu oraz problematyce nauczycieli i młodzieży w PRL na Warmii i Mazurach znajdują się też recenzje na stopień doktorski oraz recenzje wydawnicze takich opracowań, jak: T. Malec, *Rodzina i oświata jako podstawowe czynniki procesów integracyjnych Warmii i Mazur w latach 1945–1956*; A. D. Kicowska, *Nauczyciele szkół rolniczych na Warmii i Mazurach (1945–1989)*; A. K. Suchowiecka, *Szkolnictwo zawodowe na Warmii i Mazurach 1945–1989*.

Aktywność E. Malewskiej przejawiała się też na polu działalności społeczno-kulturalnej. Przez kilka kadencji była członkiem Senatu Akademickiego, Przewodniczącą Komisji Senackiej Dydaktycznej i Senackiej Komisji ds. Kadr. Przewodniczyła Radzie Instytutu Oświaty Rolniczej. Pełniła też funkcję Pełnomocnika Rektora ds. Kultury i przewodniczącej Uczelnianej Komisji ds. Kultury. W latach 1987–2009 była opiekunem Chóru Akademickiego im. Profesora Wiktora Wawrzyczka¹².

Pracując w uczelni rolniczej, zaangażowała się w idee międzynarodowych kolokwiów z zakresu pedagogiki rolniczej. E. Malewska, oprócz prof. T. Wieczorka była tą osobą, która ze strony polskiej przyśpieszała kontakty, rozwój i zakres problematyki spotkań w ramach organizowanych od roku 1977 Międzynarodowych Kolokwiów Pedagogiki Rolniczej. Dwóm kolokwiom w 1986 i w 1992 odbywającym się w Olsztynie przewodniczyła Prof. E. Malewska¹³. W ramach współpracy międzynarodowej warto podkreślić angażowanie Profesor w badania naukowe z Uniwersytetem w Eindhoven i z Uniwersytetem w Dijon¹⁴.

Profesor E. Malewska była członkiem wielu krajowych organizacji i towarzystw. Szczególnie ceniła sobie udział w pracach Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego, Towarzystwa Wiedzy Powszechnej oraz w komisjach Towarzystwa Naukowego im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie (Komisja Integracji Europejskiej, Komisja Badań nad Współczesnością Warmii i Mazur). Pod koniec XX w. pełniła funkcję przewodniczącej Komisji Programowej dla Zawodów Rolniczych przy Ministerstwie Rolnictwa. Działała też w oddziale lokalnego Związku Byłych Więźniów Politycznych Hitlerowskich Więzień i Obozów Koncentracyjnych.

Była też członkiem redakcji periodyków naukowych, zwłaszcza takich jak: „Forum Oświatowe”, „Silva Rerum”, „Zeszyty Naukowe Koszalińskiej Wyższej Szkoły Nauk Humanistycznych”.

¹¹ Archiwum ZNP UWM, Deklaracja członkowska Eugenii Malewskiej, Biblioteka ZNP UWM.

¹² E. Malewska, *Codziennosc w zyciu kulturalnym Kortowa*, w: *Mikrohistoria Kortowa. Konteksty – Refleksje – Narracje*, red. J.M. Garbula, Wydanie drugie poprawione i uzupełnione, Olsztyn 2014, s. 159.

¹³ E. Malewska, *Tradycje Międzynarodowych Kolokwiów Pedagogiki Rolniczej*, w: *Kongresy i zjazdy pedagogiczne w Polsce w XX wieku*, red. A. Kicowska, Toruń 2001, s. 306–312.

¹⁴ Archiwum UWM, Zespół: Akta osobowe AR – 1463/12, Eugenia Bernadeta Malewska, Kwestionariusz oceny nauczyciela akademickiego za lata 1998–2000, k. 312.

Eugenia Malewska wypromowała niezliczoną liczbę licencjatów i magistrów pedagogiki oraz 8 doktorów¹⁵, uczestniczyła także w wielu przewodach habilitacyjnych i doktorskich (w tym jeden za granicą) oraz postępowaniu o nadanie tytułu profesora. Jej trud pracy dydaktycznej, naukowej oraz społeczno-kulturalnej wielokrotnie wyróżniano. Otrzymała nagrody za szeroką działalność akademicką, m.in.: Rektora ART w Olsztynie, Rektora Akademii Rolniczej w Poznaniu, liczne odznaczenia, w tym Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski. Wśród odznaczeń szczególnie ceniła Medal Komisji Edukacji Narodowej¹⁶. Jednak przede wszystkim Profesor cieszyła się szacunkiem studentów i współpracowników. Była osobą zatroskaną o sprawy innych, zawsze pomocną i serdeczną, pomimo trudnego życia osobistego i rodzinnego.

Profesor Eugenia Malewska zmarła 13 stycznia 2015 r., na dwanaście dni przed 80. urodzinami. Uroczystości pogrzebowe odbyły się 16 stycznia. W bliskim Jej Kortowie cześć zmarłej oddało środowisko uniwersyteckie. Słowo pożegnania w imieniu byłych pracowników Instytutu Nauk o Wychowaniu wygłosiła prof. nadzw. dr hab. A. Kicowska. Na ostatnie pożegnanie do Katedry św. Jakuba w Olsztynie przybyli też byli członkowie Chóru Akademickiego. Oprócz dyrygenta prof. B. Błońskiego, E. Malewską żegnali – prof. Z. Kwieciński i prof. J. Michalski. Pochowana została na Cmentarzu Komunalnym przy ul. Poprzecznej w Olsztynie.

¹⁵ Była promotorem pracy m.in. A. J. Pulińskiego nt. *Działalność opozycyjna młodzieży szkolnej i pracowników oświaty na Warmii i Mazurach w latach 1945–1956. Studium historyczno-pedagogiczne*, Olsztyn 2006.

¹⁶ A. Kicowska (oprac.), *Sylwetka Prof. zw. dr hab. Eugenii Malewskiej*, w: *Dzielność i troska. Studia zadedykowane Profesor Eugenii Malewskiej*, Olsztyn 2005, s. 18.